เมตาฟอร์

อ. จรัญพัฒน์ ภูวนันท์

Charles Jencks ได้กล่าวในหนังสือ The Language of Post Modern Architecture ไว้ตอนหนึ่งว่า "มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้สถาปนิกละทิ้งหลักการและกฎเกณฑ์ของกลุ่มโมเดิร์น เพราะเห็นได้ชัดว่ามันไม่สามารถที่จะให้คำตอบในความหมายของสถาปัตยกรรมที่แสดงออกได้ (Architectural Meaning) สถาปัตยกรรมเกี่ยวข้องกับอะไรกันแน่ โดยเฉพาะในยุคนี้ความเชื่อของพวกโมเดิร์นในเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความงามอันเกิดจากอุตสาหกรรม (Machine Aesthetic) ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไร้เดียงสาทางปัญญาและน่าเบื่อหน่ายอย่างยิ่ง สถาปัตยกรรมต้องมีความหมายที่อ้างอิงได้ เช่นเดียวกันในสมัยเรอเนซองส์ได้ยึดถือในหลักปรัชญาของเพลโต (Platonic Metaphysics) และในสมัยโรมันเขาเชื่อในระบบจักรพรรดิ (Imperial Organisation) แล้วในสมัยนี้สถาปัตยกรรมของเราสะท้อนถึงอะไร" คงจะเป็นด้วยเหตุนี้ละมังเราจึงมักจะได้ยินคำว่า Metaphor, Metaphysics และ Symbolic ในงานสถาปัตยกรรมยุคปัจจุบันอยู่เสมอ

เมตาฟอร์ (Metaphor) เป็นสิ่งใหม่ที่กลุ่ม Post-Modern ได้พยายามนำมาใช้ในการออกแบบและถูกยกขึ้นมาพูดถึงบ่อย ๆ เพื่อให้ความหมายในทางสถาปัตยกรรมมีความเข้มข้นและมีคุณค่ามากขึ้น เกิดขึ้นจากช่องว่างระหว่างความคิดและทัศนคติของสถาปนิกกับคนทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุที่คนในท้องถิ่นไม่สามารถที่จะเข้าใจหรือซาบซึ้งในความงามของสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นอันเกิดขึ้นจากความเรียบง่ายของรูปทรงและประโยชน์ใช้สอยได้ คือไม่สามารถที่จะเข้าใจภาษาของสถาปัตยกรรมที่สถาปนิกยุคโมเดิร์นนำมาใช้ได้เพราะพวกสถาปนิกยุคโมเดิร์นพยายามแหวกวงล้อมความเชื่อถือและความเคยชินของคนทั่ว ๆ ไป สถาปนิกและคนบางกลุ่มซึ่งมีความเอื้อมระอาในผลงานของสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นจึงพยายามแสวงหาทางเดินใหม่เพื่อลดช่องว่างที่เกิดขึ้นนั้น โดยต้องการให้สถาปัตยกรรมสะท้อนหรือแสดงออกถึงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นหรือสังคมมากขึ้น เมตาฟอร์จึงเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งพวกเขานำมาใช้เพื่อสื่อความหมายในทางสถาปัตยกรรม

ถึงแม้ว่าสถาปนิกส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับความคิดที่ว่าสถาปัตยกรรมเป็นเสมือนภาษาอย่างหนึ่ง (Architecture as a Language) แต่ความเข้าใจ ความเชื่อและวิถีทางที่แสดงออกในงานสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคหรือในแต่ละบุคคลจะแตกต่างและมีข้อโต้แย้งกันอยู่เสมอ เพื่อให้เราได้

รู้จักและเห็นแนวความคิดของการใช้เมตาฟอร์เพื่อสื่อความหมายในทางสถาปัตยกรรมในรูปแบบหนึ่ง จึงได้แปลผลงานของ Charles Jencks ซึ่งได้กล่าวถึงเมตาฟอร์ไว้อย่างน่าสนใจในเรื่อง The Modes of Architectural Communication ในหนังสือ The Language of Post-Modern Architecture (พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1977) ดังต่อไปนี้

เมตาฟอร์ (Metaphor)

โดยปกติคนทั่ว ๆ ไปจะมองอาคารโดยเปรียบเทียบรูปแบบกับอาคารหลังอื่นหรือวัตถุอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ตัวเองคุ้นเคยและรู้จักมาก่อน หรืออาจพูดสั้น ๆ ว่า มี "เมตาฟอร์" (Metaphor = การเปรียบเทียบ สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบหรืออุปมา) อาคารสมัยใหม่ยิ่งมีรูปร่างหน้าตาแปลกประหลาดมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งกระตุ้นให้มีการค้นหาเมตาฟอร์มากขึ้นเท่านั้น คำตอบที่ได้รับจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความคิดหรือจินตนาการของแต่ละบุคคล

ในปลายปี ค.ศ. 1950 เมื่อมีการใช้ชิ้นส่วนคอนกรีตสำเร็จรูปประกอบกันเป็นโครงรูปตะแกรงสามเหลี่ยม (Precast Concrete Grills) ใช้เป็นผนังอาคารครั้งแรกนั้นทำความฉงนสนเท่ห์แก่ผู้พบเห็นอย่างมาก (รูปที่ 1) พวกเขามองเห็นเป็นตะแกรงขุดเนยแข็งบ้าง เป็นรังผึ้งบ้าง ต่อมาอีก 10 ปี ก็กลายเป็นของที่คุ้นเคย เป็นที่ยอมรับและถูกนำไปใช้เฉพาะอาคารบางประเภท เช่น ที่จอดรถและสำนักงาน จนคนมองสิ่งนั้นในรูปแบบของประโยชน์ใช้สอย (Function) คือเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงอาคารที่จอดรถหรือสำนักงานขึ้นอยู่กับว่าถูกนำไปใช้ในท้องถิ่นกับอาคารประเภทใดมากกว่ากันจากเมตาฟอร์เดิมก็เปลี่ยนเป็นรูปแบบของอาคาร จากสิ่งแปลกใหม่ก็กลายเป็นสิ่งแสดงออกทางสถาปัตยกรรม (Architectural Sign) ซึ่งใช้กันทั่ว ๆ ไปอันเป็นผลต่อเนื่องจากความสำเร็จในการนำเอารูปทรงและเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้กับอาคารอย่างเหมาะสม

นักวิจารณ์มักใช้เมตาฟอร์ในการล้อเลียนสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์น เช่น Lewis Mumford กล่าวเหยียดหยามสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นว่าเป็นเสมือน กล่องกระดาษ กล่องรองเท้า หรือตะแกรงใส่ไข่ ที่แสดงออกถึงลักษณะทางอุตสาหกรรมมากเกินไป

การแสดงออกรูปแบบหนึ่งซึ่ง Jencks ได้ประสบมาในขณะที่ไปเที่ยวประเทศญี่ปุ่นเมื่อได้ไปดูอาคารอพาร์ตเมนต์ของ Kisho Kurokawa ในโตเกียว ตัวอาคารเป็นหอสูงประกอบจากกล่องคอนกรีตขนาดใหญ่คล้ายก้อนน้ำตาลหรือหรือเครื่องซักผ้าแท่งสี่เหลี่ยมวางซ้อนกันเป็นชั้น ๆ และยึดติดกับแกนกลาง 2 แกนในรูปร่างที่ประหลาดมาก (รูปที่ 2) เมื่อ Jencks พูดถึงเมตาฟอร์ของ

อาคารหลังนี้ว่าเหมือนกับเครื่องซักผ้า เพราะมีหน้าต่างกลม ๆ อยู่ตรงกลางด้านหน้าของกล่องคอนกรีตเช่นเดียวกับเครื่องซักผ้าและค่อนข้างจะพิสดารที่นำมาใช้เป็นเมตาฟอร์ของที่อยู่อาศัย Kurokawa พูดด้วยความประหลาดใจว่าไม่ใช่เครื่องซักผ้า แต่เป็นกรงนก เพราะคนญี่ปุ่นนิยมสร้างบ้านให้นกอยู่ด้วยกล่องคอนกรีตมีรูกลม ๆ อยู่ตรงกลางและแขวนไว้บนต้นไม้ เขาสร้างที่อยู่แบบกรงนกนี้สำหรับนักธุรกิจที่ต้องเดินทางผ่านโตเกียวเป็นประจำ สำหรับคนโสดที่ต้องบินบ่อย ๆ กับกรงนกของเขา คำตอบอันชาญฉลาดของเขาแสดงให้เห็นถึงการมีทัศนภาพ (Visual Code) ที่ต่างกัน

ภาพลวงตาที่รู้จักกันดีคือ "รูปเป็ดและกระต่าย" ซึ่งอ่านได้สองความหมาย ขึ้นอยู่กับทิศทางของการอ่านในตอนแรก และมีความหมายที่สามเกิดขึ้นเมื่อมองตรง ๆ คือเป็นสัตว์ประหลาดมี 2 หัวแฝดกันทั้งของเป็ดและของกระต่าย (รูปที่ 3) หลักเกณฑ์หรือตัวกำหนดที่ก่อให้เกิดความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ (Learning) และวัฒนธรรม (Culture) เป็นตัวชี้นำไปสู่ความหมายนั้น ๆ ดังนั้นความหมายจึงมีได้หลายอย่าง ซึ่งบางอย่างอาจขัดแย้งกับวัฒนธรรมหรือความเชื่อถือของคนกลุ่มย่อย กลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Subculture) จะมีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มแรกก็ใช้กฎเกณฑ์การสื่อความหมายแบบโมเดิร์น (Modern Code) ซึ่งยึดถือเอาการปฏิบัติการผีกฝนและลัทธิความคิด (Ideology) ของสถาปนิกยุคโมเดิร์นเป็นหลัก อีกกลุ่มหนึ่งใช้หลักเกณฑ์การสื่อความหมายแบบประเพณีนิยม (Traditional Code) ซึ่งสืบทอดกันมา โดยใช้ประสบการณ์ของตัวเอง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ยอมรับกันทั่ว ๆ ไปมาใช้ในการสื่อความหมาย จึงเป็นเหตุผลง่าย ๆ ที่ทำให้การสื่อความหมายของสถาปัตยกรรมหรือทัศนภาพมีความขัดแย้งและไม่ลงรอยกัน ทั้งในแง่ของการสร้างสรรค์และการแสดงออก เพราะว่าอาคารบางหลังรวบรวมเอาความหมายต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน จึงมองเห็นเป็นเมตาฟอร์ลูกผสม ซึ่งบางครั้งมี ความหมายขัดแย้งซึ่งกันและกัน ดังรูปเป็ดและกระต่ายที่กล่าวถึงแล้ว ในขณะที่สถาปนิกยุคโมเดิร์นมองเห็นรูปร่างของอาคารว่าเป็นรูปทรงบริสุทธิ์ มีสัดส่วนและขนาดที่สมบูรณ์ แต่ในสายตาของคนทั่ว ๆ ไปกลับมองเห็นเป็นกล่องใส่รองเท้าหรือตู้เก็บเอกสารแค่นั้นเอง

Sydney Opera House (รูปที่ 4) เป็นอาคารสมัยใหม่หลังหนึ่งที่ใช้เมตาฟอร์อย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งถูกวิจารณ์อย่างมากจากคนทั่ว ๆ ไป และคนในวงการ เพราะใช้รูปทรงที่ไม่เคยพบเห็นในงานสถาปัตยกรรมอื่นมาก่อนและทำให้นึกถึงวัตถุอื่น ๆ ในลักษณะของ Organic Form สถาปนิกผู้ออกแบบ Jorn Utzon อธิบายว่า หลังคาอาคาร (Shell) แสดงออกถึงความสัมพันธ์ของอาคารกับพื้นผิวโลก (เสมือนกับชิ้นส่วนของเปลือกส้ม) เป็นปีกของนกที่กำลังเหินบิน เป็นหอย (White Sea

Shell) และเป็นเสมือนเรือใบที่ล่องลอยอยู่ในอ่าวซิดนีย์ อย่างไรก็ตาม เมตาฟอร์ที่เกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์ของท้องถิ่น (Local Codes) มีความยืดหยุ่นและอิสระมากกว่าคำพูดหรือการเขียนอธิบาย นักวิจารณ์บางคนจึงอุปมาหลังคาเปลือกหอยว่าเป็นกลีบดอกไม้ที่กำลังเจริญเติบโตในมิติของกาลเวลา แต่นักศึกษาสถาปัตยกรรมมีจินตนาการเขียนเป็นภาพล้อ "ของเต่ากำลังผสมพันธุ์" (รูปที่ 5) ที่ร้ายกว่านั้นก็คือมีคนมองเห็นเป็นกองเศษขยะที่เกิดจากอุบัติเหตุบนถนน ปลาใหญ่กำลังอ้าปากกลืนปลาเล็กและอื่น ๆ อีกมากมาย

จึงมีคำถามว่าเมตาฟอร์เหล่านี้เหมาะสมกับหน้าที่ใช้สอยและสัญญลักษณ์ของอาคารหลังนี้เพียงใด ก็ได้ผลสรุปว่า การใช้ Organic Metaphor เหมาะสำหรับอาคารศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ ภาพพจน์ของการเจริญเติบโต การเบ่งบานของดอกไม้เหมาะสมและสอดคล้องกับความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ความเจริญหรือการพัฒนา ความหมายของการบิน การล่องลอยโลดแล่นและความมีชีวิตชีวาเป็นสิ่งที่ดีมากถ้าเปลี่ยนชื่ออาคารหลังนี้เป็นศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติออสเตรเลีย แทนที่จะชื่อ Sydney Opera House เพียงแต่บอกว่าเป็นสัญญลักษณ์แห่งอิสรภาพของพวกแองโกล–แซกซันก็จะเป็นเหตุผลหรือการแสดงออกที่ชัดเจนและถูกต้องกว่า

เนื่องจากเรารู้ว่าอาคารหลังนี้ออกแบบโดยชาวยุโรป หน้าที่ใช้สอยเป็นโรงละคอนรูปร่างหน้าตาของมันก็ไม่ได้เกิดจากความต้องการประหยัดค่าก่อสร้างหรือสนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอยภายในของอาคารที่แท้จริงแต่อย่างใด จึงช่วยไม่ได้ที่ประสบการณ์และความรู้เหล่านี้ทำให้มองภาพพจน์ของอาคารเฉไปทางอื่น คือมองเห็นเป็นสัญญลักษณ์ของความพุ่มเพื่อยในคราบของเปลือกหอย

โมเดิร์นนิสต์หลายท่านได้ตำหนิอาคารหลังนี้ในเหตุผลอื่น ๆ เช่น ว่าอาคารไม่ได้สื่อความหมายที่ถูกต้องนัก เราไม่สามารถแยกแยะส่วนของโรงละคอน โรงอาหาร หรือส่วนแสดงนิทรรศการซึ่งอยู่ภายใต้หลังคาเปลือกหอยนั้นได้เลย กลุ่มสถาปนิกที่ยึดถือสัจจะของรูปทรงและประโยชน์ใช้สอยจึงไม่ชอบอาคารหลังนี้ พวกเขาต้องการที่จะเห็นเนื้อที่ใช้สอยแต่ละส่วนถูกแยกออกมาเป็นปริมาตรหรือรูปทรงที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ห้องประชุมและโรงละคอนควรเป็นรูปลิ่มอันยึดถือเสมือนเป็นภาษาของสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นที่ใช้แทนห้องประชุม Sydney Opera House ละเมิดกฎข้อนี้เช่นเดียวกับที่อาคารในยุคคลาสสิคได้ละเมิดตลอดมา คือปิดบังและซ่อนเร้นสัจจะของประโยชน์ใช้สอยไว้ภายใต้ลวดลายและแบบแผนของโครงหรือเปลือกที่สร้างขึ้น จึงมีการโต้เถียงกันว่าการอำพรางสัจจะของอาคารหลังนี้สมเหตุสมผลและเหมาะสมหรือไม่ Charles Jencks คิดว่าเหมาะสมดีแล้วแต่อีกหลายคนบอกว่าไม่

Robert Venturi ซึ่งเชื่อว่าสถาปัตยกรรมควรถูกมองเป็นสิ่งที่สื่อความหมายหรือมีความหมายบ่งบอกเฉพาะตัว แต่เขาให้ผลสรุปแตกต่างกับความคิดของ Jencks เขาบอกว่าตัวอาคารควรเป็นเช่นเดียวกับ Decorated Shed ซึ่งเป็นเปลือกหรือเครื่องห่อหุ้มที่ง่าย ๆ ติดเครื่องหมายเหมือนป้ายโฆษณา หรือใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่คนทั่ว ๆ ไปรู้จัก (Conventional Ornament) เป็นสัญญลักษณ์ของอาคาร เช่นใช้ Pediment แสดงทางเข้าเป็นต้น (รูปที่ 6, 7) ตัวอาคารไม่ควรเป็นรูปปั้นของเป็ด (Duck) (เขาคงหมายถึงอาคารที่สร้างเป็นรูปเป็ดเพื่อขายตุ๊กตาเป็ด) เป็ดในความหมายของ Venturi หมายถึงสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นซึ่งตัดส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรมออกไป ใช้การก่อสร้าง โครงสร้างและปริมาตรเป็นตัวที่ทำให้เกิดความงามหรือการแสดงออกของอาคาร ซึ่งรูปร่างและลักษณะเกิดจากประโยชน์ใช้สอยของมัน Sydney Opera House จึงเป็นเสมือนเป็ดสำหรับ Venturi เขาได้คัดค้านแนวความคิดในการแสดงออกของสถาปนิกกลุ่มโมเดิร์นในแบบนี้ เพราะเขาเห็นว่าอาคารแบบเป็ดเป็นเพียงรูปปั้นแทนเครื่องหมายที่ต้องการ(Iconic Sign) แค่นั้นเอง แต่ Decorated Shed เป็นสัญญลักษณ์ (Symbolic Signs) ที่เหมาะสมและมีพลังอำนาจมากกว่า พวกโมเดิร์นได้คัดค้านในเรื่องรูปแบบของการแสดงออกถึงความหมายของสถาปัตยกรรมว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากสับสนเกินไป ในขณะที่ Jencks และสถาปนิกบางกลุ่มเห็นว่างานของพวกโมเดิร์นนิสต์เรียบง่ายเกินไป และไม่ได้เป็นทฤษฎีที่สมดุลย์กับการแสดงออกซึ่งความหมาย

Sydney Opera House มีลักษณะบางอย่างของเป็ดของ Venturi อยู่เหมือนกันเพราะขาดสัญญลักษณ์ของสังคม (Public Symbolism) มีความหมายไม่อยู่กับร่องกับรอยของท้องถิ่น และยังแตกแยกออกไปจาก Formalist Modern Architecture จนคล้ายกับเป็น Surrealist เช่นเดียวกับภาพวาดของ Magritte ซึ่งเป็นรูปแอปเปิลยักษ์ขยายตัวเต็มห้องให้ความรู้สึกและความหมายที่ตื่นตาตื่นใจแต่ให้ความสับสนงงงวยเช่นกัน คงเป็นสิ่งเดียวกับที่ Utzon ต้องการ

สิ่งเหล่านี้พิสูจน์ให้เห็นได้แล้วว่าในการสื่อความหมายถ้ามีแต่เมตาฟอร์มากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งมีมายาภาพและความขัดแย้งมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งให้คำอธิบายก็ยิ่งมีความลึกลับซับซ้อนและบิดเบือนเพิ่มขึ้น เมตาฟอร์ที่เกิดจากการผสมผสานให้ความหมายที่เข้มข้น แต่เมตาฟอร์ที่ถูกชี้แนะก็มีอำนาจเช่นกัน ในทางสถาปัตยกรรมการชี้แนะหรือการอธิบายเมตาฟอร์ มักจะเป็นการฆ่าตัวเองหรือเหมือนกับเป็นการพูดถึงเรื่องตลกขบขันอย่างหนึ่ง ต่างกับร้านขายฮอทดอก (Hot dog Stand) (รูปที่ 8) ซึ่งสร้างเป็นรูปฮอทดอกยักษ์ จะมีความหมายที่ชัดเจนและจำกัดไม่เหลืออะไรให้จินตนาการเลย แม้แต่เมตาฟอร์ที่จะชี้แนะถึงแฮมเบอร์เกอร์ก็ไม่มี เมตาฟอร์ที่มีความหมายเดียว เช่น Pop

Architecture ในเมืองลอสแองเจลิส (รูปที่ 9) ให้จิตนาการและความหมายเฉพาะตัวของมันเอง แต่ขนาดและสัดส่วนใน การโฆณษารวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ อาคาร (Context) ถูกบิดเบือนและถูกทำลายอย่างรุนแรง เมื่อสิ่งธรรมดา ๆ เช่น โดนัทถูกสร้างขึ้นขยายให้สูงถึง 30 ฟุต วางบนหลังคาของอาคารเล็ก ๆ เหมือนกับภาพวาดของ Magritte อาจทำให้ได้ความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาหารประเภทโดนัทชนิดปกติธรรมดา ๆ โดนัทยักษ์นี้ยึดครองอาคารจากผู้อยู่อาศัยทั้งหมด เป็นปฏิปักษ์และข่มขู่ชาวบ้านเพื่อแสดงออกถึงสัญญลักษณ์ของอาหารเช้าประเภทนั้น

มองอีกแง่หนึ่งตัวอาคารถูกสร้างขึ้นอย่างนั้นเป็นการสื่อความหมายที่ไม่สับสนแก่ผู้ขับรถผ่านด้วยความเร็ว 50 ไมล์ต่อชั่วโมง เป็นรูปปั้น (Iconic Sign) ที่ให้ความหมายที่ถูกต้องและให้อารมณ์ขันในประโยชน์ใช้สอยของมันได้อย่างดี แม้ว่าภาษาที่พูดออกมาเหมือนกับเด็ก ๆ แต่ก็แสดงของจริงออกมาอย่างชัดเจนซึ่งงานของ Mies ได้บีดบังไว้ Jencks คิดว่าเราต้องการอาคารแบบเบ็ดแต่สถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นไม่ได้แสดงออกอย่างเพียงพอ

คนหนึ่งที่พยายามในเรื่องนี้คือ Erro Saarinen เมื่อเขากลับจากการตัดสินการประกวดแบบโรงละคอน ซึ่งให้ Utzon เป็นผู้ชนะการประกวดแล้ว เขาได้ออกแบบอาคารในนิวยอร์ค โดยใช้หลังคาเปลือกโค้ง (Shell) ปั้นเป็นรูปของนก ออกแบบเสารองรับเป็นขาของนก ท่อระบายน้ำฝนด้านหน้าก็ถูกดัดแปลงเป็นจะงอยปากของนกและเดาเอาว่าสะพานเดินข้ามภายในตัวอาคารซึ่งปูพรมสีแดงเป็นเส้นเลือดใหญ่ของมัน (รูปที่ 10) Jencks เห็นว่าอาคารหลังนี้ให้จินตนาการที่ผสมผสานกับ Function ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดเมตาฟอร์ของการบิน ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นร่วมกันของความหมายต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลงานทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าและมีความเข้มข้นมากขึ้น

งานที่ได้รับผลสำเร็จมากที่สุดในการใช้เมตาฟอร์ชี้แนะ คือ โบสถ์ Ronchamp ของ Le Corbusier ซึ่งถูกเปรียบเทียบกับของแบบทุกอย่าง เช่นบ้านสีขาวของ Mykonos เนยแข็งสวิส เป็นต้น มนต์ขลังอันหนึ่งคือการชี้แนะให้มีความหมายได้หลายอย่างในครั้งเดียวกัน ทำให้รู้สึกเหมือนกับว่าตัวเองกำลังวิ่งไล่จับห่านป่าทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วเป็นเพียงห่านบ้านธรรมดา ๆ เมื่อมองรูปด้านทิศใต้ของอาคารจะให้ความหมายคลุมเครือเป็นรูปเบ็ด รูปเรือและรูปพนมมือ แต่เป็นการเปรียบเทียบที่เกิดจากความนึกคิดของชนชั้นผู้ดีหรือจากใต้สำนึกของคนทั่ว ๆ ไป ซึ่งแตกต่างกับร้านขายฮอทดอกที่กล่าวถึงแล้วซึ่งเราอ่านเมตาฟอร์ได้ทันทีที่พบเห็น โดยที่ไม่ต้องติดป้ายหรือวาดรูปอธิบาย และแน่นอนคนวาดรูปจะต้องมีความสามารถและประสบการณ์ที่จะนึกถึงสิ่งที่เอามาเปรียบเทียบได้ดีโดยที่เราไม่คาดฝันมาก่อน อาจเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นกับ Le Corbusier โดยที่

เขาไม่รู้สึกตัวก็ได้ Le Corbusier ยอมรับเมตาฟอร์เพียง 2 อย่าง ซึ่งคนส่วนน้อยเท่านั้นที่คล้อยตาม คือผนังและหลังคาที่โค้งเอียงแสดงออกถึงคลื่นเสียง (Visual Acoustics) อีกอย่างหนึ่งคือหลังคาเหมือนกับกระดองปู แต่จริง ๆ แล้วตัวอาคารก่อให้เกิดเมตาฟอร์อื่น ๆ อีกมากมาย แม้แต่ Pevsner และ Sterling ก็ไม่ชอบอาคารหลังนี้ เช่นเดียวกับอีกหลาย ๆ คน ตัวอาคารคล้าย ๆ กับจะแสดงออกถึงพิธีกรรมบางอย่าง เช่น เป็นโบสถ์ของนิกายใหม่ที่มีหลักปรัชญาสลับซับซ้อนและแยกตัวออกจากความเชื่อของคนทั่ว ๆ ไป ทั้ง ๆ ที่เราทราบว่าเป็นโบสถ์ธรรมดา ๆ ที่ออกแบบจากคนซึ่งเชื่อถือในพระเจ้าอย่างคนทั่ว ๆ ไป (รูปที่ 11)

Le Corbusier ใช้เมตาฟอร์ในการให้ความหมายอาคารของเขาได้หลายอย่างก่อให้เกิดความสับสน ความขัดแย้ง และความสนุกสนานในการค้นหาความหมายและความสามารถในการจินตนาการ

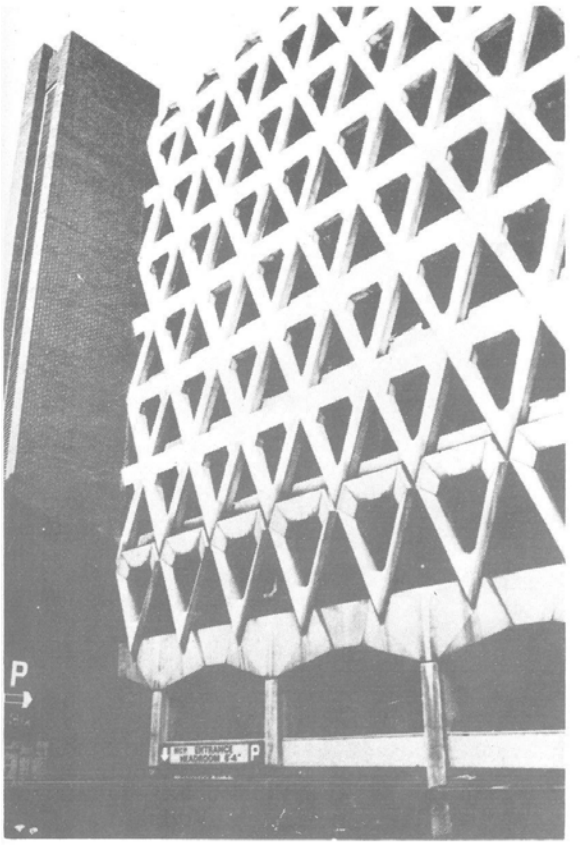
ตัวอย่างของอาคารสมัยใหม่อีกหลังหนึ่งซึ่งทำให้เกิดเมตาฟอร์หลายอย่างเพราะความแปลกประหลาดของรูปร่างนั่นเอง คืออาคาร Pacific Design Center ของ Cesar Pelli ในนครลอส-แองเจลิส ชาวบ้านเขาเรียกว่า Blue Whale มีการใช้รูปทรงที่ถูกรัดรอบด้วยเส้นตรงแตกต่างไปจากรูปทรงของ TWA หรือ Ronchamp มีการใช้กระจก 3 ชนิดอย่างพิสดาร ซึ่งถูกมองเห็นเป็นวัตถุประหลาด เช่น เป็นก้อนน้ำแข็ง เป็นเครื่องคิดเงินหน้าเคาน์เตอร์ เป็นโรงเก็บเครื่องบิน และที่รู้สึกว่าจะเหมาะสมที่สุดคือ รูปตัดของลวดบัวของประตูหน้าต่าง (Moulding) เพราะอาครหลังนี้เป็นที่รวมของนักออกแบบและนักตกแต่งภายใน (รูปที่ 12)

เมตาฟอร์เหล่านี้เกิดจากรูปร่างภายนอกและรูปตัด แต่คำว่า Blue Whale ของชาวบ้านเกิดจากสีและมวลของอาคาร (Mass) ซึ่งข่มขู่และสยบอาคารอื่น ๆ บริเวณนั้นจนราบคาบ

สถาปัตยกรรมเหมือนกับภาษาแต่สามารถบิดเบือนเปลี่ยนแปลงไปมาได้มากกว่า อาคารอาจอยู่ถึง 300 ปี วิธีทางที่คนใช้สอยอาคารหรือมีทัศนคติต่อมันอาจเปลี่ยนแปลงไปทุก ๆ 10 ปี อาจเปลี่ยนจากโบสถ์มาเป็นโรงละคอนหรืออื่น ๆ ก็ได้ แต่คงเป็นเรื่องตลกถ้ามีการเปลี่ยนโคลงของเชคสเปียร์มาเป็นแบบสมัยใหม่ หรือเปลี่ยนวรรณกรรมเศร้ามาเป็นบทประพันธ์ตลก สถาปัตยกรรมถูกสัมผัสจากคนทั่ว ๆ ไปอย่างไม่ตั้งใจ และตกอยู่ในรสนิยมภายใต้อารมณ์และความต้องการส่วนตัวของแต่ละคนซึ่งต่างกับดนตรีหรือศิลปวัตถุอย่างอื่น ซึ่งไม่เคยเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบกับคนทั่ว ๆ ไปมากนัก สถาปนิกจะต้องให้ความหมายอาคารหลาย ๆ อย่าง ใช้เครื่องหมายและเมตาฟอร์หลาย ๆ อย่างผสมกันหรือซ้ำซ้อนกัน เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการและให้สามารถคงอยู่ได้ตลอดไปถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนความหมายหรือทัศนคติของสังคมโดยรวดเร็วก็ตาม

เป็นที่น่าประหลาดใจว่าสถาปนิกในยุคโมเดิร์นหลาย ๆ คนปฏิเสธการใช้เมตาฟอร์สื่อความหมาย เขาคิดว่าเมตาฟอร์ไม่ใช่เป็นประโยชน์ใช้สอยของอาคาร (Function) และเป็นเรื่องความชอบเฉพาะตัวบุคคล เป็นเรื่องของการเล่นลิ้นและคลุมเคลือ ไม่มีทางที่จะควบคุมหรือนำมาใช้อย่างเหมาะสมได้ พวกเขาหันไปสนใจลักษณะการออกแบบที่คิดว่าทันสมัยโดยยึดถือในเรื่องของงบประมาณ และประโยชน์ใช้สอย เป็นสำคัญ ผลที่เกิดขึ้นคือเมตาฟอร์ที่เขาไม่เคยตั้งใจให้มีกลับเกิดขึ้นมาตอบสนองแก้แค้นเขาภายหลัง ดูเหมือนว่าอาคารของสถาปนิกยุคโมเดิร์นจบสิ้นและสำเร็จลงด้วยเมตาฟอร์ของประโยชน์ใช้สอย และเศรษฐกิจดังที่ได้เห็นและถูกคนประณามมาแล้ว

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้รับการต่อต้านและมีแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งจากคนทั่ว ๆ ไปและคนในวงการที่เกี่ยวข้อง โดยมองเห็นความสำคัญของเมตาฟอร์มากยิ่งขึ้น รูปแบบของสถาบัตยกรรมในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปไกลกว่าที่สถาปนิกคาดคิดไว้ เพราะว่าเมตาฟอร์มีบทบาทสำคัญต่อการที่สังคมจะยอมรับหรือปฏิเสธผลงานของสถาปนิก เชื่อว่าสถาปนิกจะต้องเห็นความสำคัญอันนี้เพื่อความรุ่งโรจน์ของตัวเอง เมตาฟอร์เป็นทัศนภาพของคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจแตกต่างจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง แต่มันก็สามารถเกาะเกี่ยวต่อเนื่องร่วมกันได้ ในหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ของความถูกต้องและความเหมาะสมโดยส่วนรวม ถึงแม้ว่าจะไม่เที่ยงตรงเป็นสิ่งเดียวกันก็ตาม

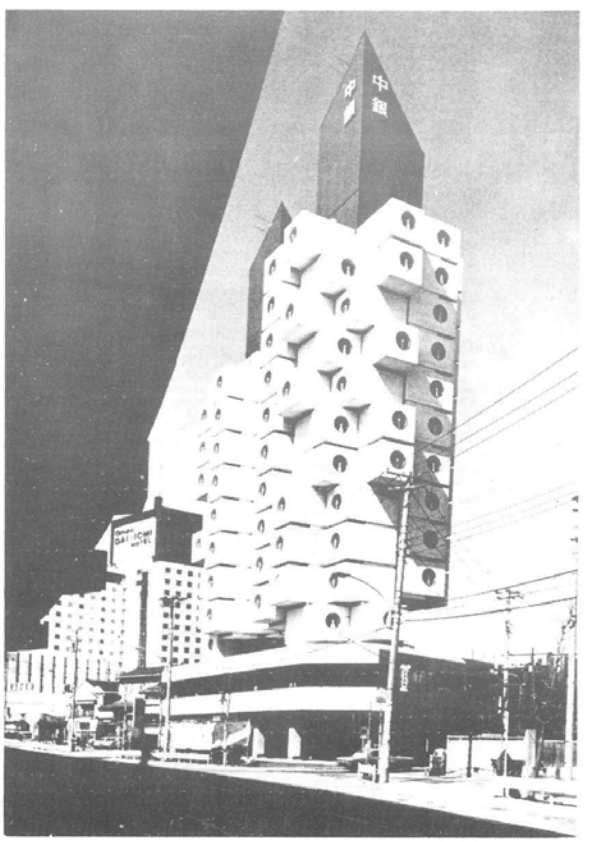

รูปที่ 1

CONCRETE GRILL บั้จจุบันเป็นเครื่องหมายของที่จอดรถ ถูกนำมาใช้ครั้งแรกสำหรับอาคารสำนักงาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา

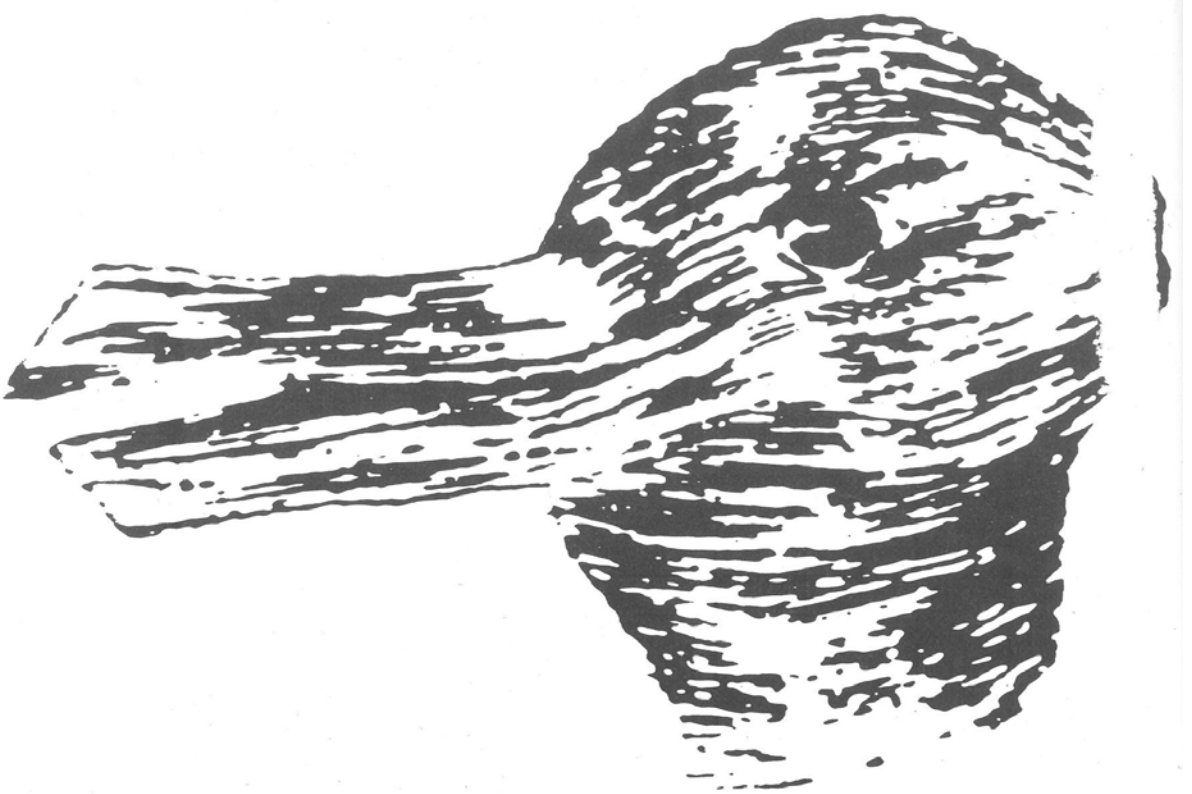
รูปที่ 2

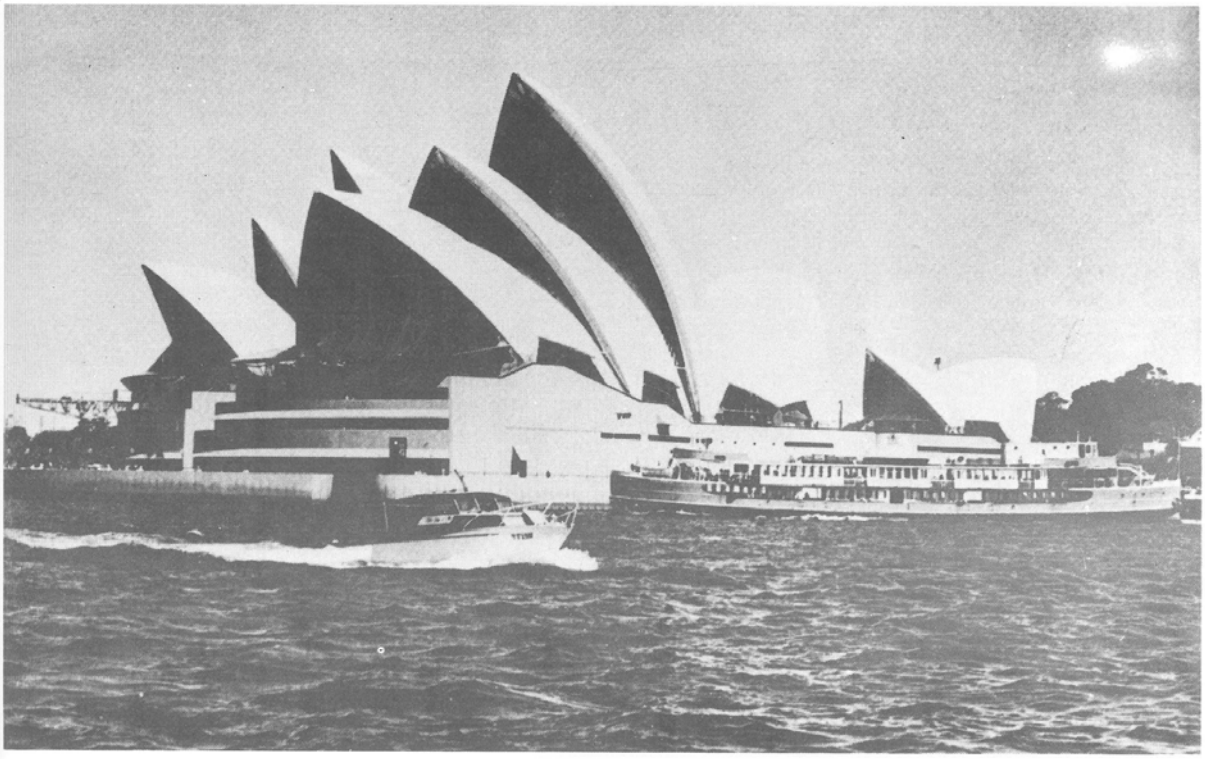
KISHO KUROKAWA,
Nagakin Capsule Building, Tokyo, 1972

รูปที่ 3

DUCK–RABBIT ILLUSION อ่านจากซ้ายไปขวาเป็นรูปเป็ด อ่านจากขวาไปซ้ายเป็นรูปกระต่าย

รูปที่ 4 SYDNEY OPERA HOUSE

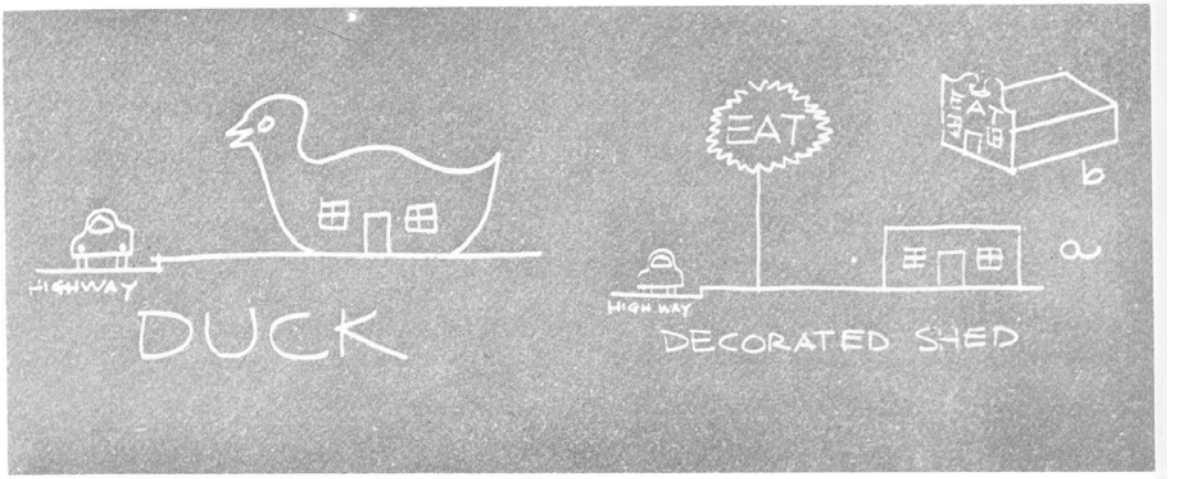

รูปที่ 5

การ์ตูนเขียนล้อ *Sydney Opera House*

โดยนักศึกษาสถาบัตย์

รูปที่ 6

ROBERT VENTURI : เป็ด *(DUCK)* และ *Decorated Shed Duck* เป็น *Symbolic Signs* แต่ *Decorated Shed* เป็น *Ionic Signs*

รูปที่ 7

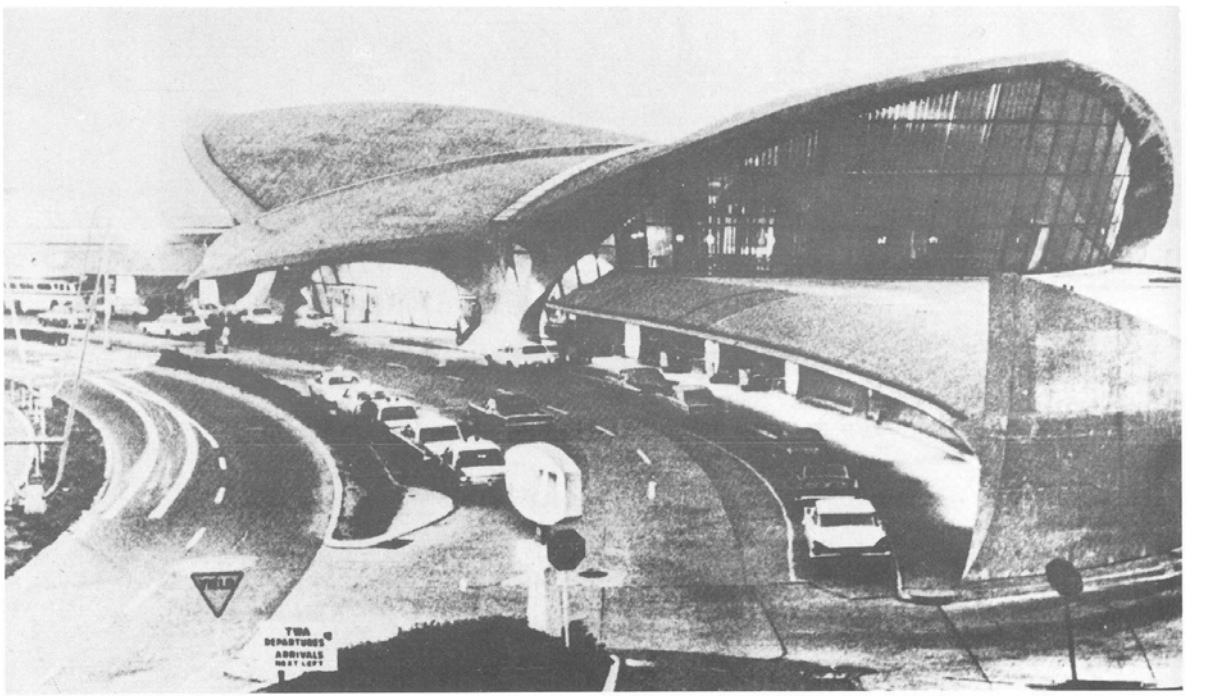
SECURITY BANK, 1971 : Symbolic Shed แสดงออกถึงความมั่นคงและความปลอดภัย ตัวอาคารและตัวแสดงสื่อความหมายแยกออกจากกัน

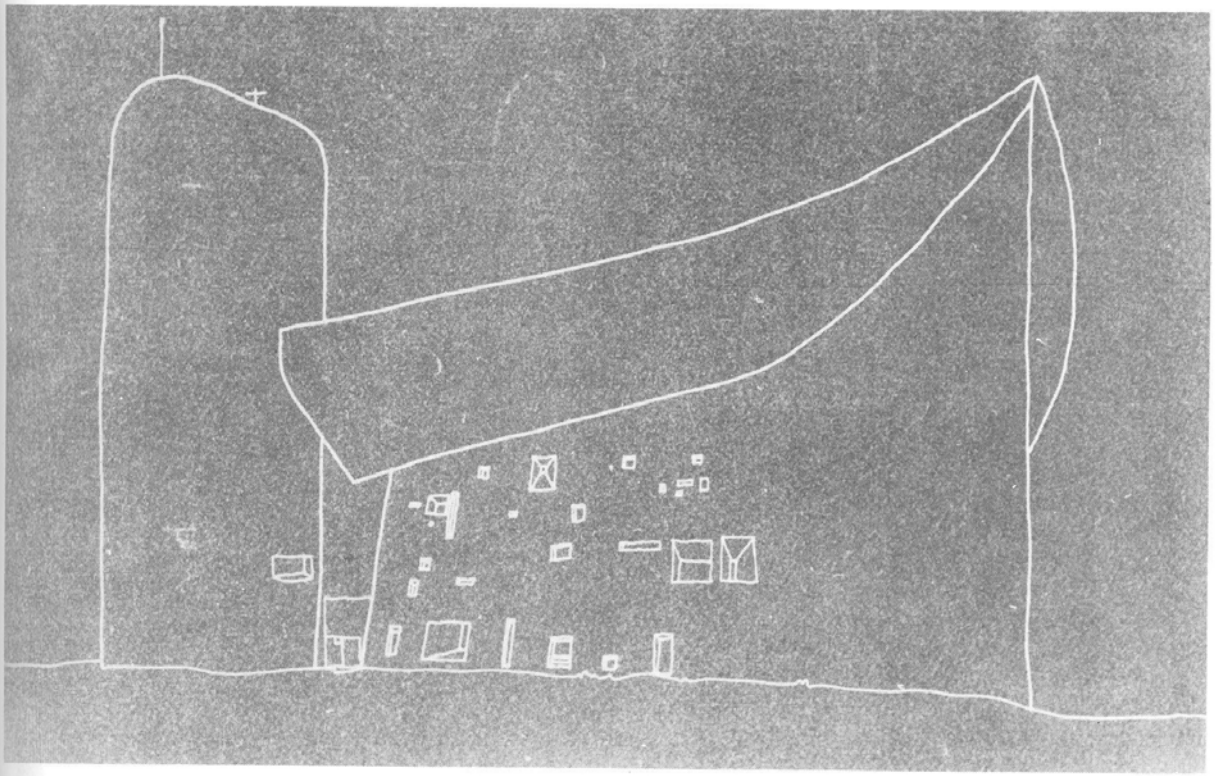
รูปที่ 8 Hot Dog Stand, Los Angeles, 1938

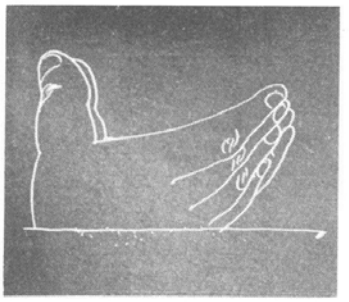

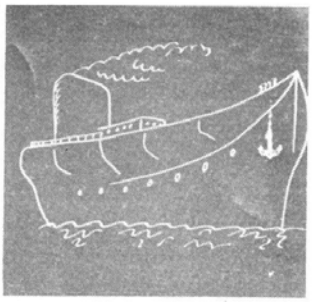
รูปที่ 9 Henry J. Goodwin. Big Donut Drive-in, 1954

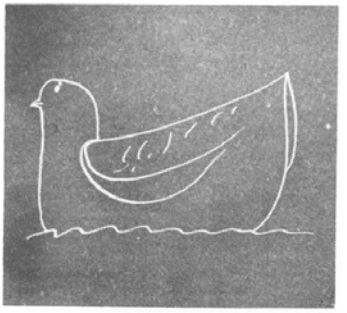

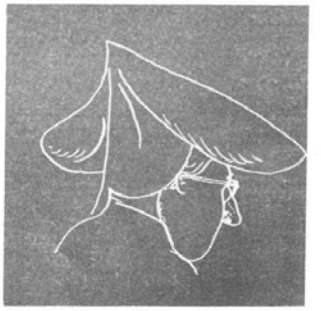
รูปที่ 10 *EERO SAARINEN, TWA Building, New York, 1962.*

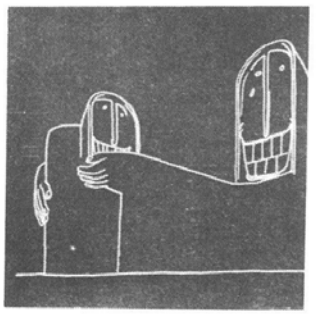

รูปที่ 11

เมตาฟอร์ ของ *Ronchamp*
ขียนโดย *Hillel Schocken*

รูปที่ 12 เมตาฟอร์ ของ *Pacific Design Center* เขียนโดย *Kamran*

